

Kvinnan på arbetsmarknaden

Under de senaste 20 åren har det skett en dramatisk ökning av den kvinnliga förvärvsfrekvensen. Bakom denna utveckling ligger ekonomiska faktorer och attitydförändringar i inbördes samverkan. Kvinnornas högre förvärvsintensitet återverkar i sin tur på födelsetalen och på förhållandena på arbetsmarknaden.

Ekonomer har alltid haft en tveeggad syn på arbete. Huvudfåran av ekonomiskt tänkande har gått ut på att arbete innebar uppföring. Människan arbetade för att producera på det att hon måtte konsumera. Enligt gängse teori erbjöd ett hus-håll arbete mot inkomster och ställdes därvid inför valet mellan ökad fritid och ökad inkomst. Detta motiv för att arbeta gav upphov till det välkända problemet huruvida arbetsinsatsen ökade eller minskade vid högre lön.

Sedan lång tid tillbaka har det emellertid, även hos ekonomer, funnits en annan syn på arbete. Den går i korthet ut på att människan inte i första hand arbetar för att konsumera, utan att arbete är ett mål i sig och att människan konsumerar så att hon också skall ha ett skäl till att arbeta och producera.

Ett mycket viktigt inslag i den ekonomiska utvecklingen under de senaste 15–20 åren är den ökning i kvinnlig förvärvsintensitet som ägt rum. Följande uppsats diskuterar tänkbara orsaker bakom denna utveckling. Den tar också upp

ett par viktiga följdföreteelser till det ökade inslaget kvinnor på arbetsmarknaden: dels den sänkning av nativiteten som ägt rum och dels sambandet mellan anknytning till arbetsmarknad och diskriminering för kvinnor i yrken där en karriärstege utgör ett viktigt inslag.

Fakta och tradition

Kvinnornas ökade förvärvsintensitet är väl dokumenterad från många industriländer i väst. Sverige utgör här ett talande exempel. *Tabell 1* ger siffror för förvärvsverksamheten i Sverige sedan 1920.

Männens förvärvsintensitet har sjunkit något och uppgår för närvarande till omkring 75 procent. Ökningen i kvinnornas förvärvsintensitet är å andra sidan mycket påtaglig. Den har ökat med relativt sett över 50 procent på 15 år, från 32 procent 1960 till 50 procent 1975.

Kvinnornas ökade förvärvsverksamhet under 1960- och 1970-talen är unik i historien. Mönstret varierar en smula mellan olika västländer med huvudtenden den tycks vara den samma. Denna ökning är så mycket mera slående som kvinnornas förvärvsintensitet bara uppvisade en obetydlig ökning under de fyrtio åren från slutet av första världskriget till slutet av 1950-talet. Kvinnornas ökade villighet att arbeta utanför hemmet är en viktig ekonomisk företeelse som måste förklaras.

Traditionell arbetsmarknadsanalys

BO SÖDERSTEN är professor i internationell ekonomi vid Lunds universitet. Hans forskningsområde omfattar dessutom ekonomiska system, bostadspolitik och arbetsmarknadsfrågor.

kan knappast ge en tillfredsställande förklaring till den ökade kvinnliga förvärvsverksamheten. Efterkrigstiden har bevitnat en snabb ökning i realinkomster. Tvärsnittsdata visar att de gifta kvinnornas förvärvsfrekvens avtar med högre inkomst hos deras män. Detta pekar snarast på en ökad efterfrågan på fritid när realinkomsterna stiger. Substitutionseffekter, tex i form av en ökning av relativpriset på hushållstjänster, kan vara med i spelet och motverkar kanske effekterna av realinkomstökningen. Ändå är det svårt att finna något i traditionell ekonomisk analys, som skulle ge oss anledning att vänta den snabba och varaktiga ökningen i kvinnornas förvärvsfrekvens som vi bevitnat under de senaste tjugo åren.

Den nya hushållsteorin

En bättre förklaring erbjuder den moderna variant av neoklassisk teori som skämtsamt brukar kallas den nya hushållsteorin ("the new home economics", Nerlove [1974]). Enligt denna nya (Chicagoinspirerade) teori är det inte individen utan hushållet som är den beslutsfattande enheten. Det som skiljer den nya teorin från den traditionella är att tiden förs in i modellen på ett explicit och avgörande sätt [Becker 1965].¹ Teknologin i hushållets produktionsfunktion beskrivs av en funktion där tid och varor köpta på marknaden uppträder som insatsfaktorer. Dessa insatser används sedan i hushållen för att producera "nyttigheter", dvs de varor och tjänster som ger tillfredsställelse.

Denna teori har flera intressanta implikationer, som kanske kan bidra till att förklara tendenser på arbetsmarknaderna under de senaste två decennierna. När den ekonomiska utvecklingen går framåt ökar tidens värde uttryckt i varor. Denna värdestegring drivs också fram av att den tid som står till ett hushålls förfogande inte kan ökas (dygnet har enbart

Tabell 1. Förvärvsfrekvens (antal förvärvsarbetande i förhållande till den totala manliga/kvinnliga populationen över 15 år).

År	Män	Kvinnor
1920	90,2	27,1
1930	88,7	30,7
1940	87,5	29,3
1950	85,8	29,5
1960	79,9	32,0
1965	76,0	35,0
1970	73,2	38,0
1975	76,2	50,2

Källa: P. Silenstam, Arbetskraftsutbudets utveckling i Sverige 1870-1965; C. Jonung, Kvinnorna i svensk ekonomi; Arbetsmarknadsstatistisk årsbok 1974 och 1976.

24 timmar), vilket däremot de materiella insatsvarorna kan. En annan faktor som bidrar till att öka värdet på människans tid är de investeringar i humankapital som har ägt rum under de senaste årtiondena.

Den nya hushållsteorin verkar ta för givet att mannen (eller männen) i hushållet specialiserar sig på förvärvsverksamhet. Detta kan delvis tillskrivas biologiska faktorer och delvis det faktum att männen brukar ha de största förtjänstmöjligheterna i ett hushåll. Detta kan sedan förklara varför män uppvisar högre förvärvsfrekvens än kvinnor.

Tidens ökade värde kan bidra till att belysa varför kvinnornas förvärvsfrekvens ökar. Med ökad utbildning och högre realinkomst går relativkostnaderna för tidskrävande verksamhet upp. De inkomster man förlorar på att inte delta i förvärvsverksamhet ökar. Alltså kommer hushållen att ersätta tidskrävande hushållsarbete med varor köpta på marknaden. Detta leder till ökad förvärvsfrekvens bland kvinnor. Detta resonemang

¹ För en svensk analys som på ett delvis likartat sätt behandlar tiden som en knapp faktor se Staffan Burenstam Linder, [1968] *Den rastlösa välfärds-människan*.

har en viss trovärdighet. Det är emellertid tveksamt om det tillfredsställande kan förklara mer än några sidor av det nya beteendet på arbetsmarknaden som vi har iakttagit i västvärlden under de senaste decennierna.

Ett av skälen till att folk bildar hushåll är tex att det är en accepterad och bekväm form för att avla och fostra barn. Den nya hushållsteorin har en hel del att säga om kostnaderna för att uppfostra barn. Vi återkommer inom kort till detta ämne i samband med att vi tar upp den sjunkande nativiteten som beledsagar kvinnornas ökade förvärvsintensitet. Men det ligger inte bara kostnader i att ha barn, föräldrar vinner också något på att ha barn. Här verkar det som om den moderna teorin för äktenskap och hushållsbeteende [Becker 1973 och 1974] är tämligen otillräcklig. Det verkar som om attityder spelar stor roll i dessa frågor och ett resonemang med hjälp av vanligt sunt förnuft om förändrade attityder

kanske är lika belysande som den nya hushållsteorin.

Vidare finns det också faktorer som borde motverka den värdestegring på tid som har gjort kvinnorna mer benägna att gå ut på arbetsmarknaden och mindre benägna att arbeta hemma i tidskrävande verksamhet. En sådan snedvridande faktor är skatter. Skatterna har ökat kraftigt i alla västländer under efterkrigstiden. I Sverige har tex den andel av BNP som går till skatter ökat från 20 procent 1950 till 50 procent 1975. Det finns naturligtvis en viss variation beroende på storlek och slag av inkomst i hushållet men den beskattningsbara delen av praktiskt taget alla löneinkomster har vuxit drastiskt under de två senaste årtiondena.

En växande skattebörda på hushållen sänker relativvärdet på den tid som används på förvärvsarbete jämfört med hemarbete, eftersom det senare inte är beskattat. Denna faktor borde därför ha ett negativt inflytande på kvinnornas för-

SKA MAN HA KVINNULIG CHEF PÅ
JOBRET, BLIR DET JU PRECIS SOM
HEMMA.

värvsfrekvens, eftersom en skattehöjning borde leda till att verksamhet på arbetsmarknaden ersätts av icke beskattad verksamhet i hemmet.

Även om den moderna teori som vi här har kallat den nya hushållsteorin kanske framgångsrikt kan förklara en del av kvinnornas ökade förvärvsverksamhet, är det tveksamt om den kan ge mer än en partiell förklaring. Ett skäl är att de faktorer som teorin anför rimligtvis borde ha verkat under en ganska lång tid, medan kvinnornas ökade förvärvsintensitet är en ganska ny företeelse. Det verkar som om andra faktorer också måste med i beräkningen. Ändrade attityder till arbete är säkerligen en av dessa.

Ändrade attityder?

Män specialiserar sig vanligen på förvärvsarbete på arbetsmarknaden. Detta innebär att arbete utanför hemmet kommer att spela en central roll i deras liv. Kvinnor kan emellertid också anse att arbete utanför hemmet äger ett värde i sig. Frågor om jämlikhet, oberoende och trygghet kan påverka deras beslut att arbeta utanför hemmet.

Kvinnor blir mer jämlika männen om de, i likhet med dem, kan specialisera sig på förvärvsarbete. En egen inkomstkälla ökar deras känsla av oberoende. Sysselsättning utanför hemmet ger större trygghet; det kan här vara lämpligt att citera den kvinnliga professor som påstod att oavsättligheten betydde mera för hennes trygghet än äktenskapet.

Preferenser och attityder är vaga begrepp. Ekonomiska faktorer såsom ökad humankapitalbildning och värdestegring på tid borde, som vi sett leda till ökat förvärvsarbete bland kvinnor, även om andra faktorer som högre beskattning har en motverkande effekt.

Ändå borde nya attityder till arbete, som bygger på överväganden liknande de som beskrivits ovan, också ha utövat

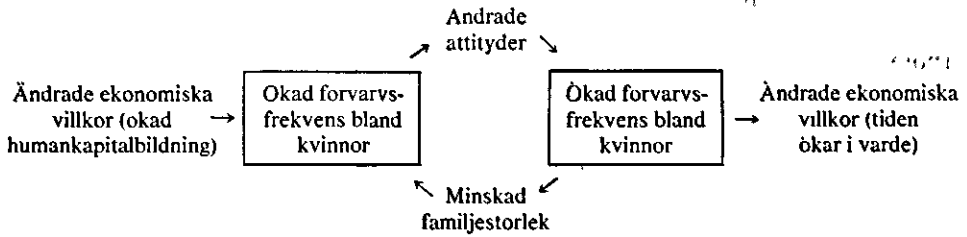
inflytande på förvärvsfrekvensen. Det faktum att ekonomiska faktorer alltid hänger inbördes samman och att kumulativa tendenser uppträder har också betydelse för kvinnornas deltagande i arbetskraftsutbudet. Det kan i själva verket vara omöjligt att skilja mellan ekonomiska faktorer och ändrade attityder.

Föräldrar kan ha den inställningen att de föredrar att deras dotter gifter sig och bildar familj. Ändå vill de ofta ge henne en god utbildning. Det humankapital som ligger nedlagt i henne ökar värdet på hennes tid. Hon kan besluta sig för att byta hemarbetet mot förvärvsarbete. Detta kommer i sin tur att påverka hennes attityder. Hon kanske undviker att skaffa barn eller begränsar storleken på sin familj för att stärka sina band till arbetsmarknaden.

Detta kan ses som ett exempel på hur ekonomiska faktorer påverkar en kvinnas inställning och hur förändrade attityder i sin tur påverkar hennes ekonomiska beteende. Om föräldrar inte hade investerat i sin dotters utbildning skulle hennes attityder i framtiden ha legat mera i linje med deras egna preferenser! Vidare är människan en social varelse. Om en del kvinnor i omgivningen börjar arbeta utanför hemmet kan detta påverka andra. De sociala kontakterna för de kvinnor som specialiserar sig på hemarbete blir färre och deras situation därför mindre tillfredsställande. Det kan också finnas demonstrationseffekter i detta: kvinnor som arbetar utanför hemmet kanske uppvisar ett oberoende som frestar andra kvinnor i omgivningen att själva söka sig arbete utanför hemmet osv.

Kort sagt: Ändrade ekonomiska villkor (ökad humankapitalbildning t ex) kan leda till ökad förvärvsfrekvens bland kvinnor, vilket i sin tur ger upphov till ändrade attityder (oberoende värderas högre), vilket leder till ökad förvärvsfrekvens, som leder till en minskad fa-

Figur 1

miljestorlek med åtföljande ökad förvarvsfrekvens bland kvinnor osv.

Argumenten ovan kan sammanfattas med hjälp av figur 1.

En kumulativ process där ekonomiska villkor och ändrade attityder ömsesidigt påverkar och förstärker varandra kan därför vara den mest fruktbara hypotesen för att förklara den förändring i arbetsmagnitudsbeteende som har varit ett viktigt drag i ekonomierna i västvärlden på senare tid.

Jag kommer nu att utveckla resonemanget om de förändrade attityderna genom att ta upp två ämnen som hänger samman med kvinnornas ökade förvarvsfrekvens. Det första är den nedgång i nativiteten som har varit utmärkande för västekonomierna på senare år. Den andra rör frågan om diskriminering och fastheten i banden till arbetsmarknaden.

Sjunkande födelsetal

Den ökade förvarvsfrekvensen bland kvinnor är intressant i sig men den har också viktiga effekter på samhällets totala sätt att fungera. Den viktigaste är nativiteten. Den ökade förvarvsfrekvensen bland kvinnor har åtföljts av sjunkande födelsetal. Trenden är klart dokumenterad i Sverige, som framgår av tabell 2, och den verkar gälla för de flesta västländer.

Enligt äktenskapsteori är nettoeffekten av utbildning på familjestorlek och nativitet inte entydig. Humankapital-

bildning hos män borde i första hand få en inkomsteffekt och leda till ökad nativitet. Ökad humankapitalbildning hos kvinnor borde få den motsatta effekten. Det ökar värdet på den tid kvinnor disponerar och värdet av de inkomster som går förlorade genom tidskrävande arbete i hemmet, exempelvis barnomsorger. Därför borde vi vänta oss att högre utbildning bland kvinnor leder till en nedgång i nativiteten, vilket faktiskt är det som har hänt under de två senaste årtiondena. När kvinnotidens relativa värde ökar blir det förhållandevis allt dyrbarare att ha barn.

En viktig följsats av det resonemang som förts ovan gäller inkomstfördelningen. Det moderna hushållet blir i allt högre grad beroende av två inkomster, dvs av att både man och hustru arbetar utanför hemmet. Skillnad i penninginkomst mellan å ena sidan hushåll där kvinnorna förvarvsarbetar och de där hon ägnar sig åt hemarbete å den andra, ökar därför med tiden. Alternativkostnaderna i form av förlorad inkomst och relativkostnaderna för att ha barn kommer att öka med den ekonomiska utvecklingen och stigande kvinnolöner.

Återigen är det emellertid viktigt att betrakta våra problem i ett kumulativt perspektiv och undvika partialanalys. Höjda kvinnolöner kan knappast ensamma förklara den nedgång i nativiteten som vi haft under de senaste årtiondena. Nya attityder spelar också in. När kvinnorna värderar förvarvsarbete och

oberoende högre sjunker deras vilja att föda och fostra barn. Detta i sin tur ökar kravet på hjälp från utomstående med barnomsorgen. Behovet av daghem ökar drastiskt. Sådan service är emellertid mycket dyrbar och tillgången är starkt begränsad i de flesta länder. Sambandet mellan familjestorlek, nativitet och kvinnornas förvärvsfrekvens är viktigt. Mindre familjer kan anföras som en av förklaringarna till den ökade förvärvsfrekvensen bland kvinnor.

Samtidigt är det klart att kvinnornas fastare band till arbetsmarknaden får ett negativt inflytande på familjestorleken. Man har funnit att gifta kvinnor med hög utbildning har förvärvsarbete i högre grad och har längre arbetstid än gifta kvinnor med lägre utbildning [Leibowitz 1972]. Det är naturligt för kvinnor med ett starkt intresse för arbete, karriär och oberoende att begränsa storleken på sin familj så att hon inte behöver vara borta för länge eller för ofta från arbetsmarknaden. Ändrade attityder till arbete hos kvinnor så att de allt mera föredrar förvärvsarbete får därför viktiga följder för födelsetalen och utgör en del av förklaringen till den sjunkande nativitet som vi haft i västvärlden på senare år.

Rutinarbete och karriär

Jag noterade i inledningen att det genom hela doktrinhistorien har funnits åtminstone två skiljaktiga åsikter om arbetets natur bland ekonomer. En delförklaring till detta kan vi lättast åstadkomma genom att först dela upp förvärvsarbete i två huvudkategorier: en där arbete främst består av rutinuppgifter och en där karriärstegen är ett viktigt element och där fortlöpande befordran är en integrerad del av individens arbetsliv.

Det behöver väl inte påpekas att en uppdelning av arbete i två så omfattande kategorier är en kraftig förenkling. En sådan uppdelning kan emellertid vara användbar som utgångspunkt för att klar-

Tabell 2. Nativitet.

År	Levande födda per 1 000 av medelfolkmängden	Nettoreproduktionstal
1965	15,88	1,147
1966	15,80	1,121
1967	15,42	1,082
1968	14,29	0,992
1969	13,51	0,919
1970	13,70	0,924
1971	14,14	0,939
1972	13,82	0,916
1973	13,47	0,898
1974	13,46	0,899
1975	12,65	0,851
1976	11,96	0,806

Källa: Statistisk årsbok 1977, s 77

göra några viktiga sidor av frågan om nya attityder till arbete.

Kvinnornas kamp för jämställdhet har aktualiserat frågan om diskriminering. Olika kvinnogrupper har uppenbarligen olika inställning till arbete liksom de har olika inställning till diskriminering. Dessa olika synpunkter hänger logiskt samman med i vilken av de två ovannämnda grupperna som kvinnorna hör hemma. Det är naturligt att kvinnor som strävar efter att göra karriär, ofta i konkurrens med män, har en mera militant syn än sina systrar som har jobb där karriären är mindre viktig. Det bör observeras att en "naturlig" arbetsfördelning spelar en viktig roll för individens inställning till arbete och åsikter om diskriminering.

Det är välkänt att arbetsfördelningen präglas av könsroller i västvärlden och att flertalet kvinnor är koncentrerade till ett fåtal yrkesområden, såsom serviceyrken, detaljhandel, undervisning och sjukvård. Inom dessa yrken är de koncentrerade till de lägre ansvars- och lönenivåerna. De flesta kvinnor som förvärvsarbetar är förvisade till rutinarbe-

ten med små befodringsmöjligheter. Dessa kvinnor kan visserligen ha en fast anknytning till arbetsmarknaden, men ett tillfälligt avbrott i yrkesverksamheten påverkar inte den framtida efterfrågan på deras tjänster eller deras karriärstatus negativt i någon större grad. Kvinnor i denna kategori diskrimineras i allmänhet inte som individer.

De kvinnor som vill göra karriär befinner sig i ett annat läge. För dem är en permanent anknytning till arbetsmarknaden ofta helt avgörande. Varje avbrott får en mycket skadlig effekt på deras karriärmöjligheter. Följaktligen blir alternativkostnaderna för att föda och fostra barn särskilt höga i denna grupp.

Deltidsarbete

Den indelning som vi gjorde ovan kastar ljus över två intressanta konsekvenser. Den första gäller deltidsarbetet, som har ökat kraftigt under 1970-talet i västvärldens länder. Sverige är ett bra exempel. Åsikterna om deltidsarbete går isär: en del betraktar det som en näst-bästa lösning i stället för arbetslöshet, andra som en god lösning för att klara av de krav som familjen ställer å ena sidan och behovet av ökade inkomster och arbetslivserfarenhet å den andra.

”När kvinnotidens relativa värde ökar blir det förhållandevis allt dyrbarare att ha barn.”

Exakt hur stor del av deltidsarbetet som är ofrivilligt är svårt att säga. I Sverige är i runt tal 25 procent av arbetsstyrkan sysselsatt i deltidsarbete. Av dessa hävdar 7 procent att de skulle ha velat arbeta mera om det hade funnits sysselsättningstillfällen.

Deltidsarbete eller förkortad arbetsvecka har varit ett aktuellt debattämne

under 1970-talet. Motiven bakom kraven på kortare arbetstid är mycket olika i olika länder.

I Sverige tex har flera grupper argumenterat för sextimmarsdag och 30-timmars vecka. I det här fallet har det framför allt varit olika kvinnogrupper, både kvinnoförbunden inom de etablerade politiska partierna och feministgrupper, som har rest kravet på sextimmarsdag. Deras motiv har i första hand varit jämställdhetsgrundande och familjeinriktade. De hävdar att om *alla* anställda arbetar bara sex timmar om dagen får både män och kvinnor tid och energi över för att delta i politiskt och socialt liv utanför familjen. Dessa krav har följaktligen ingenting att göra med arbetsmarknadsförhållanden i sig.

I en del andra västeuropeiska länder har motiven bakom kraven på kortare arbetsvecka varit andra och helt diktade av arbetsmarknadsförhållanden. 1970-talet har medfört ökad arbetslöshet både i Västeuropa och Förenta staterna. När arbetstillfällena har blivit färre och arbetslösheten antagit en kronisk karaktär har det blivit ett intressant alternativ i den politiska debatten att sprida sysselsättningen genom förkortning av arbetsveckan. Hittills har det främst varit politiker och myndigheter som fört fram detta argument, medan fackliga företrädare har intagit en mera avvaktande hållning till dessa förslag. Om arbetslöshetssiffrorna förblir lika höga under kommande år som under senare år kan man emellertid vänta sig att kraven på kortare arbetsvecka som lösning på arbetslöshetsproblemet kommer att bli starkare.

Diskriminering

Inställningen till diskriminering är också mycket beroende av arbetets art. De flesta kvinnor som har ett arbete där karriärmöjligheter saknas eller är av sekundär betydelse undgår i huvudsak diskriminering i ordets egentliga mening. Det

är särskilt kvinnor i yrken där karriären är viktig som med rätta kan hävda att de ofta utsätts för diskriminering. Problemen med diskriminering aktualiseras särskilt i samband med vidareutbildning inom företagen.

Kvinnor har i allmänhet en omfattande allmän utbildning bakom sig. För att avancera i de yrken de sedan valt behöver de också utbildning för speciella arbetsuppgifter. Detta slag av utbildning svarar normalt företaget för. Om företaget strävar efter maximal avkastning på sina utbildningskostnader och vill undvika risker kanske man försöker undvika att ta med kvinnor i sin internutbildning. Detta beror på för dem välkända erfarenheter av att kvinnor har en större tendens än män att avbryta sin karriär och att åtminstone temporärt lämna arbetskraften. Om så är fallet blir det mera riskfyllt att investera i utbildning av kvinnor än i utbildning av män [Akerlof 1966]. Det är då rationellt ur det enskilda företagets synvinkel att försöka undvika att rekrytera kvinnor till sin internutbildning.

”Det är särskilt kvinnor i yrken där karriären är viktig som med rätta kan hävda att de ofta utsätts för diskriminering.”

En enskild kvinna vet kanske emellertid att hennes arbetsmarknadsbeteende inte är genomsnittligt och att hon inte är någon sådan risk. Hon kanske en gång för alla bestämt sig för att stanna kvar i arbetskraften och göra karriär. Om detta är fallet kan hon med rätta hävda att hon diskrimineras om hon inte blir antagen till utbildning på grund av en skevhet i rekryteringsprocessen. Alltså är detta ett tecken på social orättvisa. Den situation som beskrivs ovan ger upphov till vad vi

kan kalla ”den felbehandlade kvinnans problem”. Marknadsekonomin kan inte lösa detta problem på egen hand.

Om vi anlägger en bredare rättvis aspekt i vår granskning kan vi betrakta situationen ovan som ett specialfall av marknadsmisslyckande där en marknadsekonomi inte tillhandahåller någon lösning som är både effektiv och rättvis (jfr Svensson [1977] för en diskussion av begreppet social rättvisa). För att lösa detta dilemma krävs det något slags specifikt samhällsingripande. Den logiska lösningen vore att få ett mått på de extra kostnader som företaget åtar sig genom att avstå från att tillämpa en diskriminerande rekryteringspraxis i sin internutbildning. Samhället bör då betala en subvention till företaget som motsvarar kostnaden för att öppna utbildningen för både män och kvinnor.

Lyckan som försvann

Vi har sett hur ekonomiska faktorer i samspel med förändrade attityder ligger bakom den kraftiga ökning i kvinnlig förvärvsverksamhet som ägt rum under de båda senaste decennierna. Det finns all anledning att tro att dessa faktorer kommer att bära upp en fortsatt ökning i kvinnlig förvärvsgrad också under kommande år.

Det finns en vanligt förekommande föreställning som går ut på att ekonomisk utveckling kommer att göra våra liv enklare och lättare att uthärda. Samma grundläggande faktorer som bär upp den ekonomiska utvecklingen leder också till att fler kvinnor söker sig ut på arbetsmarknaden. Ökad förvärvsintensitet leder säkert i många fall till ökat välbefinnande. Samtidigt torde det stå klart att påfrestningarna på familj och individ ofta ökar genom denna process. Det kan tyckas som en historiens nemeses att det psykiska trycket på individen och familjen tilltar i takt med att vår standard stiger. Ekonomisk utveckling ger inget

entydigt utslag i form av ökat välbefinnande. Snarare leder den till nya och svårare val, till nya former av anpassningsproblem. Problemen ändrar karaktär, lösningarna blir inte lättare; det enda vi vet är att de måste sökas på en nivå karakteriserad av högre materiellt välstånd.

Översättning: Kerstin Lundgren

Referenser

Akerlof, G., [1970], "The market for 'Lemons': Quality Uncertainty and the Market Mecha-

nism", *Quarterly Journal of Economics*, vol 84
 Becker, G., [1965], "A Theory of the Allocation of Time", *Economic Journal*, vol 75
 - [1973] "A Theory of Marriage: Part I", *Journal of Political Economy*, vol 81
 - [1974] "A Theory of Marriage: Part II", *Journal of Political Economy*, vol 82
 Burenstam Linder, S., [1968], *Den rastlosa välfärdsmänniskan*, Stockholm
 Leibowitz, A., [1972], *Women's Allocation of Time to Market and Non-Market Activities*, New York
 Nerlove, M., [1974], "Household and Economy: Toward a New Theory of Population and Economic Growth", *Journal of Political Economy*, vol 82
 Svensson, L., [1977], *Social Justice and Fair Distributions*, Lund